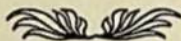

Ч. 22. ВЪДАВНИЦТВО ЧАСОПИСИ „СВОБОДА“. Ч. 22.

ЖУРАВЛЪ.

1903.

ЗЪ ДРУКАРНЪ „СВОБОДЫ“. — 209 LINDEN STR., SCRANTON, PA.

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України

Торонто – Канада

Ж у р а в л ь.

I.

По надь степы и поле, горы й доли,
По надь дóбровы зжовклымъ листомъ вскрытй,
По надь стернища, зимнымъ вихромъ битй,
Зь стономъ сумнымъ, мовь плачь по красшóй доли —
 По надь селища бѣднй, непошитй
 Хатки, обдертй и пустй стодолы,
 По надь людь темный, сумовитый, голый,
 Мчитесь вы въ даль по мглистому блакитѣ.
Куды? куды? Чи въ красшій край, зеленый,
Залитый свѣтломъ, зѣлемъ умаеный,
На нитку мовь навизанй мчите вы?
 О ждѣть! Ось въ мглесто́й и вохкóй ярузѣ
 Зь крыломъ пòдтятымъ брать вашь сохне въ тузѣ!
 Возьмѣть мене въ путь, братя! Де вы? де вы?...

II.

Пòсланцѣ пòвночи, въ далекóмъ юзѣ,
Въ прекраснóмъ краю барвь, богадтва, пѣснѣ
Перекажѣть про сѣрй, безутѣшний
Мглы, що стоять на нашóмъ видокрузѣ!

Перекажѣть про бѣднѡсть, слѣзы вѣчной,
Про трудъ бессонный въ болю и натузѣ,
Про чорный хлѣбъ твердый, печеный въ спузѣ,
Про спѣвъ жалѡбный, мовь вѣтры долѣпный!
Перекажѣть про те, що васъ прогнало
Зъ нещасного, хочь рѡдного вамъ краю,
Щобъ всяке щире сердце й тамъ ридало!
Но сли й тамъ бѣднѣй схнуть, терилать, рыдають,
Сли й тамъ земля не кровь ихъ, слѣзы й пѡтъ,
А хлѣбъ дае не имъ — мовчѣть! мовчѣть!

Зъ „Поступу“.

Иванъ Франко.

Дрѣ ИВАНЪ ФРАНКО.

„Закутникъ“.

Написавъ Богданъ Лепкій.

Матвѣй Скрегота збиравъ ся до церкви.

Коло скринѣ стояли вымазані чоботы, а на постели лежавъ одинокій кожухъ. Вѣнъ самъ стоявъ надъ цебрикомъ и мывъ ся. Зъ губы выпускавъ воду на долонѣ, а долонями теръ лице.

Мѣжь тымъ его жѣнка, не стара, лишъ змѣзерована истота, прибирала дѣтей на свято. Робила се для людского ока и для звычайю, бо знала, що тѣ купецкѣй сорочечки ихъ не загрѣють и дѣтиска кашляти будуть.

Знавъ тое и найстаршій Петрусь. Тому заздалегѣдь выхопивъ ся и побѣгъ за ворота.

— Петрусю, Петрусю, а ходи по сюда! — кричала мати — ходи, бо менѣ нѣколи!

— Ого! вѣдповѣвъ Петрусь и побѣгъ ажъ за пята подвѣре, надъ болотнисту бакору, въ котрѣй вѣдъ кѣлькохъ днѣвъ таляпавъ ся и бабравъ до несчочу.

— А почкайже ты — наживувала мати. — Прийдешъ ты менѣ драбуго, — и вернула въ хату.

Скрегота бувъ уже вбраный. Голова вылискувала ся якъ пампухъ, а лице сіяло святочнымъ настроємъ. Хотѣвъ приступити до постелѣ и вбирати кожухъ, коли до хаты вбѣгъ задыханый Петрусь.

— Мамуню — лепетавъ зъ дитячою втѣхою — закутникъ приѣхавъ, закутникъ, закутникъ!

И тѣшивъ ся и скакавъ самъ не знаючи чого.

Скрегота, якъ вбравъ одинъ рукавъ такъ и кинувъ ся до хлопця.

— Якъ я тебе оттымъ ременемъ вперезу, то ты не будешь верещати, Богъ знае що!

— Присяйстобоже татуню, що приѣхавъ. Сивымъ конемъ, въ шапцѣ зъ гузиками, такій дуже закутникъ.

Скрегота глянувъ на жѣнку, жѣнка на него и порозумѣлись. Податокъ за два кварталы незаплачений, а тутъ грейцара нема, хоть гинь.

Передновокъ тяжкій, заробити нѣякъ, а їсти тра. Щожъ дѣяти теперъ?

Замѣсть вѣдповѣди захопила жѣнка зъ чоловѣка кожухъ и пустила ся по хатѣ. Хотѣла ховати до скринѣ, але подумала и дала спокій. Вѣдъ скринѣ метнула ся за пѣчь, вѣдъ печѣ до постелѣ. Пѣдъ постелею була яма, чорна якъ пекло. Колпсъ гнѣзда крѣлѣвъ, теперъ пострахъ для дѣтей. Прикучнула, зложила кожухъ вовною на верхъ и жбурнула его туды.

Скрегота ставъ и дививъ ся на ту бабску роботу.

Дѣти якъ почули, що приѣхала така «вособа», вбѣгли зъ хаты и крѣзь ворота дивились на вулицю. Тымчасомъ Скреготиха обезпечивши кожухъ, пригада-

ла собѣ, що въ коморѣ е дѣжка проса и трохи крупъ та пошла ихъ ховати. Скрегота оставъ ся самъ. Бувъ то мужикъ зô здоровымъ тѣломъ и добрымъ розумомъ, зъ рѣшучимъ выгладомъ лица. Бувъ бѣдный, та бѣдѣ не поодававъ ся. Якъ мôгъ, зводивъ кôнцѣ до купы, а вони рвались. Отъ и теперь. якъ вôдправити немилого гостя?

По лицю его перебѣгали разъ у разъ журба и клопôтъ, то зновъ гнѣвъ и злоба.

— Иде, иде... — шепотомъ выговорила жѣнка, вертаючи зъ коморы до хаты.

— Ну, то що зъ того? — вôдповѣвъ Скрегота. — Дѣдько его принѣсь, дѣдько и вôднесе.

Але дививъ ся въ вôкно. Тамъ сусѣдь его живъ собѣ въ спокою и закутника не боявъ ся, бо батько полишивъ ему мастокъ. А вôнъ?

Въ тôмъ ри-ипѣ. вôдчинили ся дверѣ и на порозѣ появилъ ся закутникъ. Хильцемъ переступивъ порôгъ и не здôймаючи шапки, ставъ посередъ хаты.

Бувъ высокій якъ дубъ, грубый якъ бочка, лице мавъ червоне и великій очи. Въ цѣлôй появѣ було щось вояцкого, щось хищного, готового до крови и розбою. Колись справдѣ служивъ у вôйску и хотъ зъ роду Мадярь, бивъ ся въ 48. роцѣ проти Мадярôвъ. За те потôмъ мусѣвъ утѣкати и опинивъ ся у насъ. Ту ставъ екзекуторомъ и на тôмъ становищи розвинувъ невтомиму дѣяльнôсть.

— А ну, гайда, грошѣ за подтокъ! — кричавъ розглядаючи по хатѣ.

Скрегота якбы не чувъ. Заедно дививъ ся въ вѣкно, на хату щасливого сусѣда, а по его мозку лѣтали всѣлякѣ галки. Що буде, якъ забере кожухъ? Зъ хаты выйти не годенъ? Що скажуть люде? ... А може-бъ попросити... Що его? Такого бузовѣра? Нѣ, нѣколи...

И Скрегота закусивъ губы.

— А ну, мой, чувъ, що кажу? За податокъ грошѣ!

Скрегота заедно мовчить. Скреготиха порaesь коло печѣ, а ноги у неї тремтять. Все споглядае пѣдъ постелю... Не втерпѣла. Пѣдступае до закутника, кланяе ся ему такъ низько, якъ ей лише теперѣшний станъ позвалати може и просить: Паноньку любый, будьте ласкавий, почекайте намъ до четверга. Продамо порося, тай заплатимо! До четверга и такъ недалеко, — позавтра.

— Здурѣла баба, щось мене еѣ паця обходити! Давай кожухъ и вже.

Не чекаючи на вѣдповѣдь, метнувъ ся по хатѣ. Але въ хатѣ не було нѣчого цѣнного. Курячий подушки и якѣсь подертѣ свиты. Тѣлько всього. Очи пана ексекутора запалали гнѣвомъ.

— Вѣдчиняй бабо скриню! — зверещавъ на всю хату.

Скрегота вѣдвернувъ ся вѣдъ вѣкна и очи его перѣбѣгали разъ-у-разъ зъ закутника на жѣнку. Скреготиха стояла нѣ въ сѣхъ нѣ въ тыхъ. Въ скрини було кѣльканайцять мѣръ полотна, бѣлого якъ снѣгъ, тонкого якъ шовкъ. Сама она той лень полола, сама брала,

окѣпала, чесала; сама на досвѣткахъ та по вечерахъ пряла...

А теперъ ворогъ прійшовъ и брати хоче; а ту и вона обдерла ся и дѣти обносились.

У Скреготихи на очахъ стали слезы.

Дивила ся въ него тыми очами, якбы его благати хотѣла. Та не вблагала.

— Дай бабо ключъ! — крикнувъ у друге и подступивъ до неи.

Вона що йно пригадала собѣ, що ходила до шпихлѣра и ключъ за поясъ заткнула. Судорожно вхопила его рукою и толькo гадки — не дати! А вонъ знай кричитъ и репетуе: Давай, ты сяка така, я зъ тобою жартѠвъ не маю!

Скреготѣ кровь ударила до головы, а рука запашла. Наразъ побачивъ свое положене якъ на долони.

И та надмѣрна а безуспѣшна праця и недоспанї ночи и переголодованї дни выринули передъ его очами. У груди поднявъ ся бунтъ. И за те все вонъ свята спокѠйного не мае. Непрошений гѠсть налазитъ его хату и зневажае жѣнку. За що? Якбы мавъ, то самъ занѣсь бы до мѣста, а якъ не занѣсь, то видно, що не мае. Не проивъ, не прогулявъ, Богъ не давъ, тай не мае...

Але цанъ екекуторъ не знавъ гадокъ Скреготы. Тай по що ему знати? Якбы знавъ, то може-бъ рука задрѠжала, може-бъ сердце змякло вѠдъ людского горя. А то спинило-бъ его у сповнюваню его обовязкѠвъ. Тому гадай собѣ Скрегото, що хочешъ, а ты Скрего-

тихо плачь въ гѣркій кулакъ, вѣнь товче свое: Давай ключъ вѣдь скринѣ!

А коли баба не слухаетъ, вѣнь штовхаетъ еѣ у груди и выдираетъ самъ.

Стонъ жѣнки шпигнувъ мужа ножомъ въ само сердце.

Вѣнь несвѣдомо зѣрвавъ ся зъ мѣсяца, несвѣдомо приступивъ до него и въ хвили, коли той найспокойнѣйше вѣдбиравъ ключъ — грянувъ на него:

Закутникъ поваливъ ся якъ подгнила колода. Падаючи, головою зачѣпивъ о рѣгъ скринѣ. А рѣгъ бувъ острый и въ зелѣзо кутый.

Передъ подвѣремъ Скреготы стоявъ вѣзокъ, наладованный грабѣжею, а сивый кѣнь езекутора разъ вразъ споглядавъ на хатнѣи двери и дивувавъ ся, що его панъ не выходитъ такъ довго, Мабуть велику добычу збираетъ. Важко буде.

Дѣти, оглянувши вѣзокъ и коня, побѣгли въ хату. Зъ крикомъ вѣдчинили дверь и змовкли. Передъ скриней лежали ключъ, бѣля скринѣ закутникъ. Своимъ великимъ тѣломъ выповнивъ половину малои хатины. На вулицѣ робивъ ся гамѣръ.

Здивоваными очима дивились дѣти въ хатѣи передъ себе. Нѣякъ не могли зрозумѣти, чому той страшный панъ, зъ жовтымъ гузикомъ на шапцѣ, котрого бояло ся цѣле село, лежавъ теперъ такъ немѣчно, такъ смиренно посередъ бѣднои хлопской хатины.

Новѣтній гайдамаки.

Народна пѣсня подъ нинѣшню горячу днину.*)

Чи чули вы, люди добрый, що то за признаки,
Що приходять въ нашй села якись гайдамаки?
Та не тїи гайдамаки, що по лѣсѣ ходять,
Але тїи гайдамаки, що правду говорять.
Тай не тїи гайдамаки, що бють и рубаютъ,
Але тїи гайдамаки, що за бѣдныхъ дбають.
Ой вдарили гайдамаки въ голосні дзвони:
„Збирайте ся, бѣднїи люди, всѣ до обороны!
Бо то на насъ наступають великїи навалы,
Ой божь то мы нашимъ панамъ на завадѣ стали.
Иде на насъ тота сила, що все насъ мѣсила,
Водѣ Богдана до Ивана**) рѣзала й дусила.
Хотѣла насъ тота сила взяти въ свои руки,
И сякои и такои добирала штуки.

*) Спѣвае ся на нугу „Ой Морозе, Морозеньку“, а де тои пѣснѣ не вмѣють то можна й на „Панциноньку“, але все такї лѣвшѣ бы всюди навчити сл старои козацкои нуги.

**) Водѣ Богдана Хмельницького 1648 до Ивана Іонты 1768.

Зъ разу мовить: Дай, Русѣне, остатну рубатку,
За те тобѣ на головку дамъ конфедератку“.

Русинь того не принявъ ся, вона якъ не крикне:
„Хочь загину, не спочину, ажь Русь зъ свѣта зникне“.

А щобы намъ швидше було три чверти до смерти,
То намъ хоче тѣло й дулу на порошокъ розтерти.

„Заберу вамъ вашу землю и лѣсы и рѣки,
Будете вы въ своимъ краю жебраки на вѣки.

Та ще того менѣ мало: де будуть зарѣбки,
Дамъ Мазурамъ, дамъ Хорватамъ, а вамъ анѣ дрѣбки.

Та ще й того менѣ мало: мусять вашй дѣти,
Вашй внуки безъ просвѣты въ темнотѣ сидѣти.

Та ще й того менѣ мало: втопчу васъ въ калюжу,

На весь свѣтъ васъ якъ „dzicz“ руську обплюю й
[спаплюжу.

Та ще й того менѣ мало: я ще й вашу душу
Зломлю, сподлю, опоганю, до покоры змушу.

Вѣдберу вамъ людську гѣднѣсть и почуте чести.

И будете зъ рабськимъ смѣхомъ мои слѣды мести.

Наставлю вамъ депутатѣвъ зъ хрунѣвської ласки,

Вѣдберу вамъ усѣ права, лишу обовязки.

Оттакъ свое пановане утверджу якъ камѣнь

Та вѣдъ моржа ажь до моржа на вѣкъ вѣковъ аминь“.

Ударили гайдамаки въ голосніи дзвоны:

„Чи чуєте, люди добрий, тия вѣдгомони?“

А якъ може хто не чуе, тверду шкѣру мае,

Бо не словомъ але дѣломъ ворогъ намъ дѣймае.

А хто чуе, най працюе, рукъ не покладавши,

Бо що нынѣ занедбаемъ, пропало на завше.

И нѣхто най не говорить: „Своимъ Богомъ пѣду!“

Якъ вояки на коменду ставайте до глѣду!

Бо слабого, ще ѣ самого заклюе ѣ ворона;

Лишь громада, товариство його оборона.

И нѣхто най не говорить: „Обѣдесь безъ мене“.

Якъ у брата горить хата, ѣ на твою нажене.

И нѣхто най не говорить: „Що менѣ наука!“

Бо наука — мудра штука, мѣцнѣйша вѣдъ бука.

Вона тобѣ въ пѣтмѣ свѣтитъ и грѣе у студѣнъ,

Вона тобѣ въ смутку втѣха и празникъ у будень.

Вона сила и богацтво и бита дорога,

Въ нѣй покривдженыхъ опора, слабыхъ перемога.

И нѣхто най не говорить: „Я собѣ богатый!“

Анужь колись прѣйде въ бѣдныхъ ще ѣ хлѣба благати.

Нѣхто не мовъ: „Не бою ся! Що тамъ по трѣвозѣ!“

Бо ѣ небоя вовки з'ѣли на битѣй дорожѣ.

Тримайте ся, люди добрый, одной присяги:

Най вѣдважный боязливимъ додае вѣдваги.

Най розумный нерозумныхъ на розумъ наводитъ,

Най богатый немающимъ поможе, не шкодитъ.

Тѣлько зрадникъ, запроданецъ, пѣдлиза, пяниця

Най не смѣе на порозѣ вашому явить ся.

Най не мае въ васъ привѣту нѣ слова пошаны,

Поки щиро не покаесь, вѣдъ зла не вѣдстане.

А хто каятись не хоче и въ нѣмъ дальше пацька,

То най того побивае погорда громадська“.

Оттакѣ то гайдамаки скрѣзь по краю ходять,

Оттаке то вѣрне слово всѣмъ людемъ говорить.

А хто тее вѣрне слово добре въ тямцѣ мае,
Той за себе й за всю рѣдну Украину дбае,
Бо те слово якъ пшениця, що дѣлами зѣйде,
А зъ тыхъ дѣлъ намъ и Вкраинѣ краща доля прийде.

Зъ „Поступу“.

Иванъ Франко.

Пѣснь про Канаду.

Нап. Сим. Паламарюкъ.

Въ Винпегу доѣзжечка
Ковбочками вбита,
Ой мавъ же я Великоднѣ
Дуже сумнѣ света.
Якъ въ Недѣлю ранесенько
Звоны зазвонили,
Заспѣвали „Христосъ воскресъ“
Церкву обходили,

Я сирота горко сплакавъ
Тай собѣ думаю:
„Охъ, Боже мой милостивый
Якъ то въ старомъ краю!
Молодѣжь си походила
Весело си грае
А менѣ тутъ молодому
Сердце си вривае.

Кобы мори ни глѣбоки
Тай фалѣ ни били,

Були бымъ си въ Великоднѣ
Света походили.

Тай кобы то крыльця мати
Тай въ гору злетѣти
Водвѣдавъ быхъ за сестричку
Тай за еѣ дѣти.

Тай кобы то крыльця мати
Я бы тай полинувъ
Водвѣдавъ быхъ сиротина
Всю свою родину.

Я годину тутъ заплачу,
Годину спѣваю,
Колижь бо я шо години
Сумне сердце маю.

Я годину тутъ спѣваю
А годину плачу,
Та вжежь я васъ мои брата
Нѣгди ни зобачу.

Ой ты земли Канадская
Чось така сумненька?
Нѣды звона ни чувати
Доленько тяженька!

Ой зазвонивъ на стаціѣ
Звѣнокъ тонисенько,
Заплакали емігранты
Дуже голосенько.

Плачуть жѣнки, чоловіки,
Де имъ теперъ дѣтись,
Плачуть всюды емігранты
И дрѣбненькій ихъ дѣти.

Плачуть всюды емігранты
Сльозы проливають
И на своихъ татѣвъ, мамѣвъ
Тяжко нарѣкають.

Въ насъ Великдень такій красній
Якъ гай зеленѣнькій,
А въ Канадѣ снѣги, леды,
Вѣтеръ студененькій.

У насъ Света Великодній
Якъ макъ процвітають —
А въ Канадѣ снѣги, леды
До сонця сіяють.

Ой Канадо, Канадочко,
Канадо нибого,
Зрадила ты въ Буковинѣ
Газду ни одного.

Ой Канадо, Канадочко,
Якажъ ты зрадлива
Ни зъ одного господаря
Тутъ драба зробила.

Ой Канадо, Канадочко,
Та й ты Манітобо
Жие въ тобѣ рускій народъ
Якъ тая худоба.

Ты Василю Паланюку,
Приятелю рѣдній,
Ни йди, ни йди до Канады,
Бо будешъ облудній.

Маешъ поле, маешъ дѣти,
Маешъ красну хату,
Най ти Панъ Богъ помагає
Файло газдувати.

Ой я до васъ мой братя
Крѣзь листь промовляю,
Та жи въ нашѣмъ старѣмъ краю
Якъ у Божѣмъ раю.

Въ насъ у краю по садочкахъ
Скрѣзь птички снѣвають,
А въ Канадѣ лишъ комарѣ
Якъ гаде кусають.

Тутъ гадали нашій люди,
Шо будуть панами,
А вони тутъ на роботу
Всѣ идуть зъ торбами.

Ой тутъ нашѣ рускѣ люди
Зѣ фармѳвъ ни вживають,
Лишень ходять по Канадѣ
Роботы шукають.

Ой Боже мѳй милостивый,
Матѣнко Христова,
Комарѣ ми стяли шию,
Якѣ буракѣ червона.

Ой Канадо, Канадочко
Якажѣ ты ни мила,

Бодай жись си Канадочко
Нѣкому ни снала.

Ой тутъ въ лѣтѣ дни горячѣ
И сонечко грѣе,

На другѣй день морозѣ свисни
Ажѣ земля бѣлѣе.

Ой тутъ въ лѣтѣ дни горячѣ
А почи студенѣи,

Черезѣ то тутъ нашѣ люди
Ходять засмученѣи.

Пѣсня канадійска.

— Зъ зборника А. Рыбчипьского *) — Подавъ М. Щ. —

Купе красно зазулечка
Въ мѣсяцю у Маю,
Выѣзжаютъ Галичане
Зъ родинного краю
Мусать вони выѣзжати,
Имъ тамъ гѣрко жити,
Вони до насъ листъ писали,
Чи тутъ добре жити.
Мы имъ заразъ вѣдписали,
Землѣ тутъ хороши,
Продавайте всѣ маетки,
Берѣть зъ собовъ грошѣ,
Бо тутъ грошей много треба,
Волю тре купити,
Будете вы люде добри
Въ роскошахъ тутъ жити.
Вашу землю, пасовиска

Паны уживають
А селяне, бѣдни люде,
Слину пролигають.
Ваше право вражй Ляхи
Зъ рукъ вамъ выдерають
А жандары остру піку
До груди змѣряють. —
А жандары остру піку
До груди змѣряють,
При выборахъ за народомъ
Кулами стрѣляютъ.
Прощайте ся зъ рѣднымъ краемъ,
Ходѣть до Канады,
Не бѣйте ся, люде добри
Тутка нема зрады.
Тутка землю дармо дають,
Лишь треба орати,

*) Авторъ сей пѣсни Александеръ Рыбчипьскій, не вмѣе писати, родивъ ся 1855 р. въ Дзвенигородѣ, повѣта Борщѣвъ, въ Галичинѣ. Пять рокѣвъ якъ перѣхавъ въ Канаду.

Будете вы люде добры
Пшеницѣ збирати.
Вы тамъ высхли въ Галичинѣ
Якъ билинка въ полю,
Прощайте ся зъ рѣднымъ краемъ
Йдѣть на Божу волю.
Въ Божѣи моци та Канада,
Вона тутъ сіяе,
Всѣ народы Европейскы
Вона ихъ пріймае.
Тутка землѣ не бракуе,
И въ войску не служатъ,
Котрый прійде до Канады
То вѣнъ не затумитъ.
Тутъ соломы запаляютъ
Ажъ дымы ся стеля,
Въ Галициѣ ѣ купуютъ,
Пѣдъ худобу стеля.
Въ Галициѣ ѣ купуютъ
И сѣчки рубаютъ,
Всѣ народы Европейскы
Роскошѣвъ не знаютъ.
Намъ тутъ сѣна не бракуе,
Коровы якъ ланѣ,
Вся худоба пасе въ степяхъ
Красна якъ оленѣ.
Котрый иде до Канады

Най си погадае,
Волы, конѣ тре купити,
Землю дармо мае.
Котрый иде до Канады
Най приноситъ грошѣ,
Бо тутъ земля уроджайна
Орати ся проситъ.
Бо тутъ земля уроджайна
Продукта выдае,
Котрый прійде до Канады
Роскошѣвъ зазнае.
У Канадѣ е роскоши,
Жити е де гоино;
Ходѣть братья до Канады
Доки вамъ ще вольно!
Паны скажутъ: „тутъ зараза,
Холера пануе.
Не пустити хлопа зъ села
Най тутъ скрипируе!“
А жандарѣ узброенѣ
Станутъ на острожѣ
Та завернутъ чоловѣка
Хоць бы бувъ въ дорозѣ.
— „Где ты идешъ? до Канады?
Ты идешъ панувати“
Паны будутъ самы тутка
Свинѣ завертати?!“

Пайлотъ Бютъ.

(PILOT BUTTE).

—Аквареля.—

„Homo homini lupus“.

Не найшовъ для себе мѣсця въ рѣднѣй Галичинѣ, тожь, не довго надумуючи ся, зѣбравъ усе, що мѣгъ назвати своимъ, та потягъ за океанъ. По мѣсяцєви бачивъ себе вже на безмежнѣй ассинибоаньскѣй преріи при роботѣ въ Пайлотъ Бютъ*).

Не сподѣвавъ ся гаразду въ Канадѣ, але й недоля, яку прийшло ся ему терпѣти, перейшла всяке его ожиданє.

Праця була по-надъ силы.

Boss безъ перестанку „гаддемкавъ“, кидавъ капелюхомъ, руки кусавъ собѣ зѣ злости и скакавъ, якъ бѣсноватый. Недосвѣдченї робѣтники рвали оденъ напередъ другого.

Мусѣвъ держати ся разомъ зъ иньшими. Перемѣ-

*) Pilot Butte — станція на шляху Canadian Pacific Railway въ Ассинибов мѣж мѣстами Regina и Balgonie. Въ П. Б-гѣ є „грейвелкрїкъ“, де звичайно працюють свѣжї галицїи и буковиньскї емігранты. (М. С.).

нявъ ся при роботѣ въ безчутвенну машину. Якъ автоматъ наберавъ на шуфлю пѣску и викидавъ его на-ослѣпъ на „кару“. Не зважавъ, що степове сонце пекло наче огонь. Пѣтъ стѣкавъ зъ его чола не потоками а рѣками и заливавъ ему очи. Въ очахъ ему чорнѣло. Не чувъ анѣ не бачивъ нѣчого. Лишь коли надходивъ water-boy и пискливимъ голосомъ кричавъ „вода!“, тодѣ вѣнъ пѣдносивъ голову, поквапно утеравъ рукавомъ пѣтъ зъ лица, пивъ скоро три горнятка воды и зновъ тонувъ въ своѣй машинальнѣй роботѣ. При роботѣ сходилъ ему довгій, якъ вѣкъ, день.

По вечерѣ оглядавъ свои руки и рахувавъ, кѣлько мозолѣвъ натиснувъ черезъ день. Потѣмъ зѣтхавъ тяжко и, затиснувши губы, прямувавъ до box-car-ы, що становила меншкане для 24 роботникѣвъ. Лѣжка займали сильнѣйшій, тожъ вѣнъ лягавъ въ кутку кары на пѣдлозѣ на купку твердой, колючой, степовой травы. Засиплявъ, коли его товаришѣ бурмотѣли молитвы або спѣвали соромній пѣснѣ.

Такъ переживъ кѣлька днѣвъ.

Не чувъ вже анѣ одного члена своего тѣла. Въ ночи не мѣгъ перевернути ся зъ боку на бѣкъ. Рано лишь зъ трудомъ пѣдводивъ ся на своимъ „лѣжку“. Але йшовъ до работы и працювавъ, выдобуваючи послѣдній силы. Дрожавъ на гадку, що могли-бъ его осудити за нездѣбного до працѣ. Тодѣ „басъ“ вѣдправивъ бы его зъ работы и вѣнъ мусѣвъ бы йти пѣшки 319 миль до Винніпегу. А не мавъ и цента при душѣ.

Наконецъ попавъ въ розпуку. Чувъ, що не зможе вже дальше робити. Обѣ его долонѣ були двома великими ранами. На правѣй руцѣ мавъ 75, на лѣвѣй 72 мозолѣвъ. Не мѡгъ при ѣдженю вилокѡвъ та ножа въ рукахъ вдержати. А працювати?...

Що теперъ робити?... Куди дѣти ся?...

По вечерѣ положивъ ся въ своимъ кутку и вхопивъ ся обома руками за голову. Прижмуривъ очи та ставъ думати тяжку думку. Обсѣвъ его густый грѡй канадѣйскихъ москитѡвъ. Вѡнъ не чувъ ихъ кусаня. Не звертавъ уваги и на те, якъ его товаришѣ палили въ карѣ сѣно и густимъ его дымомъ старали ся прогнати ѣдку комашню. Его душу залягала поволи глуха резигнація.

— Завтра до работы вже не поѣду. А проженуть мя, то не велика страта. Лѣпше на прерѣи зъ голоду здохнути, чимъ тутъ такъ терпѣти!... Разъ мати родила!.....

*

*

*

Коло дверей кары сѣло бѣля себе кѡлькокохъ газдѡвъ зъ борщѣвского, щобъ трохи побесѣдувати. Всѣ — свѣжй емигранты збитѣ горемъ, заведенѣ въ своихъ надѣяхъ, стуженѣ за полишеною въ Галичинѣ рѡднею. Чорною хмарою висѣла на ихъ сердцахъ тяжка нудьга. Хотѣли якимъ не-будъ способомъ втипити свою журбу, або содай звѣрити ся зъ нею передъ живими людьми. Въ розмовѣ сподѣвали ся найти полекшу.

— Скажѣтъ яку байку Яструбчакъ!

— Ой де менѣ теперь до байки! — вѣдповѣвъ зъ неохотою высокій, худый чоловікъ — де менѣ до байки! — повторивъ ще разъ и похитавъ сивавою головою.

— Такъ, такъ! Не до байокъ намъ теперь. Лѣпше просѣмъ Бога, абы намъ дозволявъ зъ ласки своей милосерной вернути ся еще до дому, втѣчи зъ той Канады — говоривъ иньшій побожнымъ голосомъ немовъ до себе самого.

Запанувала вражаюча мовчанка.

— Гей, гей, милый Боже! — обѣзавъ ся по хвилинь ледви чутнымъ голосомъ Яструбчакъ.

— Були мы въ Галиціи газдами, а ту що?... Батяры вѣчнѣ!

Похитувавъ головою и глядѣвъ на округъ себе.

— Та то вже хлопъ родить ся на те, абы працювавъ, — зачавъ зновъ побожный. — Вѣнъ родить ся, а Панъ Бѣгъ призначе ему: „Маешъ робити цѣлый вѣкъ въ потѣ чола!“ И вѣнъ робить цѣле жите, якъ той чорный вѣль. Всюда робить. Де пѣйде, тамъ мусить дати собѣ раду двома руками.... Але якъ хто не робивъ, а потѣмъ приде ся ему брати ся до работы... ей! не хотѣвъ бымъ бути въ его шкѣрѣ!

— Вамъ, Голубецъ, певно жаль за Борщеномъ? Вы тамъ собѣ легко жили, а ту мусите такъ крепѣровать.

Засмѣяли ся.

— Хоче ся вамъ смѣяти. Мы всѣ однако крепѣруемо. Я не спускавъ ся на канадѣйске пановане.

— Якъ.... той Павло.

— Котрый?

— А отъ, що въ кутѣ спить.

— А вѣнь що за оденъ?

— Паничь!

— Що за паничь?

— Та, бувъ въ школахъ, тай втѣкъ, чи выгнали его, а вѣнь здурѣвъ, тай далѣ до Канады. Думавъ, що паномъ буде, та прийшло ся зицирувати ся зъ шуфлею. Теперъ тѣлько постогнуе при роботѣ и завѣвае людямъ пѣскомъ очи.

— А диви! Добрый майстеръ!

Засмѣяли ся глумливо.

— То що смѣете ся зъ него? Вѣнь добрый хлопець! — вкинувъ якійсь плачучимъ голосомъ.

— Ну, ну, Семцю! Якъ бы то було що доброго, то не були бы его выгнали зѣ школы.

— — — — —

— Павло тимчасомъ спавъ. Вѣддыхъ его бувъ неспокойный. Уста стискали ся болючо. Слѣдно було на нѣмъ початки хоробы.

Нагло кинувъ ся и зловивъ ся за лѣвый бѣкъ.

— Ахъ, Боже мой, Боже! — закричавъ глухимъ голосомъ.

Въ лѣвѣмъ боцѣ колело его, якъ ножемъ. Хотѣвъ пѣднести ся, але не мѣгъ. Застогнавъ тяжело и примкнувъ очи.

Окликъ его вразивъ громадку борщѣвскихъ засланцѣвъ. Зробило ся имъ чогось жаль.

Першій промовивъ Яструбчакъ. Цѣдивъ поволи крѡзь зубы:

— Ади! Нашъ паничъ пригадуе собѣ вже Бога!

— Але теперъ и „святый Боже“ не поможе! — додавъ зъ горѣшнього лѡжка хтось грубымъ голосомъ.

— Пань Бѡгъ милосерный, Кубо!

— Тихо, тихо, Семко Дутчакъ! — гудѣвъ Куба вже насмѣшливо. — Ему Пань Бѡгъ не поможе. Вѡнъ чортови свою душу запродавъ.

— Не говорѣть такъ, не говорѣть!

Куба сѣвъ на лѡжку.

— Що „не говорѣть“? Я Павла добре знаю. его выгнали зѡ школы, бо касувавъ Бога и вѣру. Чи вы видѣли коли, абы вѡнъ мовивъ пацѣрь?

— Гмъ!

Не могли нагадати собѣ, абы вѡнъ коли моливъ ся.

— Запродавъ чортови душу, а Пань Бѡгъ теперъ его карае. Тай пропадешъ, небоже, нѣ за дапову душу. Чуешь, Павле, чи нѣ?

Павло не вѡдзывавъ ся. Куба злѣзъ зѡ своего лѡжка и ставъ надъ Павломъ.

— Павле, ты спишь?

Павло мовчавъ. Куба потрясъ нимъ зъ всею силы и закричавъ ему въ ухо:

— Ты спишь?

— Чого хочешъ? — нервого проговоривъ Павло.

— Спи, спи; я тебе не буджу.

— Така ще, видите жаба, а нѣкому не покорить

ся. Говорить до мене „ты“... „Чого хочеш?“... Ей, небоже, я свиней зъ тобою не пасъ!

— Нѣць добрегѣ — нѣць добрегѣ! — законклюдовавъ Яструбчакъ, втѣшний, що на его стало.

*

*

*

Сонце вже досить високо піднесло ся було надъ землею. „Галѣшены“ спали ще. Надбѣгъ кухарь зъ дручкомъ въ рукахъ и вдаривъ нимъ сильно кѣлька разѣвъ по стѣнѣ кары та закричавъ:

— Breakfast!

Се було чарь-слово для спячихъ. Зривали ся, позѣваючи. Бѣгли до „пейла“ зъ водою и, вмываючи ся, шептали скоро молитвы. Опѣсля выходили на двѣрь и зъ вѣдкритими головами та зложеними до молитвы руками йшли по росистѣй травѣ повѣльными кроками до соок-саг-ы.

Павло вставъ поволи такожь. Его слѣдили зъ подѣ лоба. Хотѣвъ вмывати ся, та скоро лишъ влявъ на руку воды, сейчасъ еи цѣфнувъ. Болѣла. Не промовивъ до нѣкого анѣ слова и безъ молитвы пѣйшовъ на снѣдане.

Коли вертавъ, почувъ въ карѣ шумъ, якъ въ гнѣздѣ шершенѣвъ.

— Быдлина! Ъсть безъ пацѣру.

— Зъ нимъ страшно бути въ одной карѣ.

— Подѣ нимъ готова земля запасти ся.

— Уже йде!

Розумѣвъ, про кого говорить ся, але приближавъ

ся. Зъ кары вылявъ на него хтось, нѣбы не хотячи, кварту воды. Вернувъ ся назадъ и сѣвъ оподалкъ на кавалку „тайзы“.

Ждавъ що буде.

Хвилѣ минали, въ карѣ гудѣло дальше, але до него нѣхто не выходивъ, нѣхто не говоривъ. Буря зависла у воздухѣ. Люде чули рѣдъ піетизму для его недавного „паньства“ и не смѣли ще кидати ся на него.

А вѣнь сидѣвъ. Глядѣвъ мимоволѣ на високу могилу, яка вносила ся недалеко и пригадувала ему татарську могилу у его рѣднѣмъ селѣ. Мимоволѣ любовавъ ся гарнымъ днемъ и веселою степовою природою. Глядѣвъ въ мрачну далину и ловивъ окомъ шпиль високого магазину збѣжа въ далекой Балгони...

— До робо-оі! — крикнувъ раптомъ надъ его головою наставникъ-англіецъ, що надармо силувавъ ся сказати „галѣшеньске“ слово „до роботы“ и дивно его перекручувавъ.

Гусакомъ стали йти робѣтники до недалекого „грей-велкрику“. Павло, зѣгнаний крикомъ наставника забувъ нагло свою вчерашну постанову и, знуривши голову, пѣйшовъ бездушно за иншими.

Отямивъ ся вже на мѣсци, коли взявъ шуфлю до рукъ. Вразивъ ся нею такъ, що лишь зайойкавъ.

— Ще нѣчо не робить, а вже йойкае.

— Франку! А трунь публіку вѣдъ себе. Говорили его сусѣды.

— А що вамъ до мене? Пильнуйте свого носа — вѣдповѣвъ сердито Павло.

Якъ зъ-пôдъ землѣ выросли, явили ся наразъ коло него Яструбчакъ и Куба.

— Мей, паничу! Ты що вже ту зачинаешъ?

— Ты думаешъ, що ты въ Галиціи?

— Вôнъ бы хотѣвъ, абы другій на него робили!

— Маршь зъ вôдси!

Робивъ ся чимразъ бôльшій гуртокъ.

Павло дививъ ся здивований.

— Чи вы люде поваріювали?

Куба пôднѣсь до горы шуфлю:

— Мой! не говори, бо якъ ты заѣду, то тôлько ногами задрьгаешъ.

Павло вôдскочивъ на бôкъ и, не оглядаючи ся, пошлентавъ ся до кары.

— А то писката псявѣра! — кричавъ Куба. — Якъ ще разъ менѣ що скаже, то вбю его, якъ скаже-ного пса.

— I tego wy ucepili sie tego chłopcа? Czy on po wasym światcie chodzi? — вкнувъ зъ боку якійсь Мазуръ, що приглядавъ ся байдужно на ту сцену.

— Ходзѣ чи не ходзѣ, але грѣхъ на таке дивити ся. Я роблю, ажъ очи менѣ зъ лоба вылазять, а той недовѣрокъ йойкае. И бѣре тѣ самі грошѣ, що й я.

„Тасъ“ узрѣвъ громадку людей и зближивъ ся. Куба показавъ ему рукою на вôдходячого Павла и заговоривъ:

— Пане містеръ! No good! — no work!

Англіецъ згôрдливимъ окомъ змѣривъ товпу „Галѣ-

шенѡвъ и, не розумѣючи навѣтъ, о що ходить, подтвердивъ:

— Oh yes! No work — no good.

Люде стали розходити ся на свои становища.

— Мы ще мусимо навчити того чорта — торочивъ йдучи завзятый Куба.

— Ale najpierw sami cartami postajecie — дотягавъ Мазуръ.

Куба блиснувъ дико очима, але не сказавъ нѣчо. Мазуръ бувъ хлопъ сильной поставки. Зъ нимъ небезпечно було зачинати.

Однакожь Куба не дарувавъ свого. Коли вже ставъ до работы, зачавъ спѣвати на цѣле горло:

„Породила вѡвця Нѣмця,

„Поляка кобыла,

„А Мазура свиня бура,

„Що въ гною лежила“.

Довкола него смѣяли ся зъ Мазура и се становило для Кубы сатисфакцію.

*

*

*

Павло вернувъ до кары и бессильно кинувъ ся на свое леговиско. Толкувавъ собѣ, за що властиво доводитъ ся ему такъ терпѣти. Сама вже праця вбивае, а люде зновъ живцемъ ѣдятъ. И то свои люде, не чужй.

И за що вони его такъ вцепили ся? За те, що не страшить ихъ чортомъ та пекломъ, за те, що смѣе ся зъ вѣры въ хованця, инклюза, въ опирѣ и духи? Все

те становить въ ихъ очахъ безбожнѣсть. А вѣнь въ додатку ще й не моливъ ся. А въ поверховнѣй вѣрѣ нашего народу не помолита ся рано — се такій самый грѣхъ, якъ чоловѣка вбити.

— О Христе! Такъ на се зѣйшла Твоя величава религія любви?

Дрожавъ на всѣмъ тѣлѣ. Голова стала его болѣти, Самъ не знаючи чому, почавъ плакати...

На обѣдѣ его не було. Се здивувало декого. Кѣнчили скорше обѣдъ и йшли дивити ся, що зъ нимъ е. Лежавъ въ горячцѣ.

— Е, то нѣчо. Куба его трохи скривдивъ. То перемине!

А коли не приходивъ и на вечерю, то принесли ему ѣсти до кары. Горячка була zmenшила ся, але бувъ дуже ослаблений. Не ѣвъ.

— Ђджь, братъ! — припрошувавъ его знакомый ему ще зъ дороги молодой баптистъ украиньскій.

— Не хочу!

— Що? Вмѣрять будешь?

— Гей ты, духоборъ! — кричавъ вже Куба. — Що ты тамъ зъ нимъ панькаешъ ся? Не бѣй ся. Вѣнь не заразъ здохне. его и довбнею не добешъ.

— О, Галиціяне, Галиціяне! Вы хуже дикихъ звѣрей, — зъ сердцемъ промовивъ баптистъ та въ той хвили муѣвъ ухилити ся, бо Куба цѣлявъ вже чоботомъ въ его голову.

Зъ Павломъ ставало все гѣрше и гѣрше. Въ бокахъ его кололо безъ перестанку. Найменшій мускулъ

болѣвъ. Не було кѣсточкѣ, щобы не була зрухана. Руки стали пухвуги.

Баптисть взявъ собѣ за обовязокъ приносити ему ѣсти. Решта зновъ пѣдъ проводомъ Кубы уважали собѣ за обовязокъ Павлови докучати. Вони властиво нѣбы жаловали его, але все такъ, абы можъ було насмѣяти ся. Вони про свою власну бѣду забували, якъ бачили, що хтось ще бѣлылу бѣду мае. А надто коли бачили, що имъ лѣпше, чимъ тому, що мѣгъ колись бути „паномъ“. Зрештою ненавидѣли его, яко безбожника и дивили ся на него, якъ на „нечистого“.

* * *

Дивне диво случило такъ, що всѣ майже Павлови товаришѣ працѣ були неписьменнѣ. Про свѣтъ, про людей анѣ поняты не мали. Се були собѣ звычайнѣ темнѣ, фанатичнѣ, на пѣвъ дикѣ люде. Павло нѣчимъ имъ не импонувавъ. Зъ науки его глузовали, силы фѣзичной въ него не бачили. Взоромъ досконалости бувъ у нихъ Куба. Сей бувъ сильнѣй, великѣй, знавъ добре кпѣти ся зъ другѣхъ и при кождѣй нагодѣ знавъ заспѣвати. Надъ нечисленною громадкою робѣтникѣвъ мавъ Куба диктаторську власть.

Неразъ положить ся на своимъ лѣжку и, протягуючи ся, гукае:

— Гей, хто хоче бити ся, ходи сюди! гвавтъ! Я вже два мѣсяцѣ не бивъ ся.

Пѣдносивъ голову и згѣрдно глядѣвъ на-окологъ себе на товаришѣвъ, що бояли ся ставати до бѣйки.

Тодѣ страшно було й говорити до него. За перше-лѣпше необачне слово кидавъ ся на чоловѣка зъ кулаками. Нѣхто не зважувавъ ся и слѡвцемъ ему въ очи спротивити ся. Бояли ся его, якъ огню, и въ огонь були бы йшли, якбы вѡнь сего зажадавъ.

А вѡнь танцювавъ всѣмъ по головахъ. Пекольнымъ смѣхомъ реготавъ ся, якъ мѡгъ зробити кому пакѡсть. Не знати чому, досить, що „паничъ“ и „гуцулы“ були предметомъ его безнастанныхъ глумовань. „Паничъ“ означавъ его крайна Павла, а „гуцулами“ були всѣ Буковинцѣ и емигранты зъ полуднево-сходныхъ повѣтѡвъ Галичины.

Закуривъ собѣ разъ передъ нимъ цигаро оденъ парубокъ зѡ Снятинщины. Куба скочивъ несподѣвано до него и вдаривъ его кѡлька разѡвъ по лицю.

— Ты Гуцуло! Ты передъ кимъ куришь?

На другій день пѡйшовъ „Гуцула“ зъ напухлымъ лицемъ до Риджайны (Regina) и запѡзвавъ его.

Приѣздить до Пайлотъ Бють кѡнный полісменъ и привозить Кубови наказъ ставити ся на другій дѡнь до „поліскорту“. Куба самъ собѣ не вѣривъ. Якто? абы вѡнь черезъ такого „Гуцулу“ мавъ тратити собѣ день. Навѣтъ не думавъ, що мѡгбы и въ арештѣ посидѣти.

Бувъ въ Пайлотъ Бють оденъ Нѣмець, що розумѣвъ по руски. Вдавъ ся до него Куба за поясненнями.

— Е, свату! Та ты що найменше три мѣсяцѣ арешту дѡстанешъ, — говорить Нѣмець.

Коли бъ бувъ грѡмъ зъ ясного неба вдаривъ, не

бувь бы ся Куба такъ перестрашивъ, якъ теперь. Стративъ голову зовсѣмъ. Его юнацтво пропало въ одну мить.

— Ото-мъ ся доробивъ! Колька днѣвъ побувъ въ Канадѣ, тай вже треба до арешту йти.

— А бодай бы та Канада запала ся!

его потѣшали. Въ душѣ тѣшили ся, що „надибавъ свѣй свого“, але що самій собѣ ще не довѣрювала, отже въ всякомъ разѣ волѣли Кубу жаловати.

Водъ влесливыхъ слѣвъ мякшавъ Куба, якъ вѣскъ водъ тепла. Сльозы выступили ему на очи. Думавъ, думавъ, а далѣ, пѣсля своего звычайу, ставъ спѣвати:

„Въ Риджайнѣ на рынку
є красній палацї;
Хто въ нихъ сидѣвъ буде,
Тої гѣрко заплаче.

Сидѣвъ-же и я тамъ,
О, Боже мѣй мпльї!
Черезъ тї гуцули,
Що мя тамъ всадили....“

Дальше не мѣгъ тягнути, бо розплакавъ ся, якъ дитина. Жаль стало его людямъ. Законъ канадїйскїй, що за пощочину мѣгъ бы вкарати тримѣсячнымъ арештомъ, выдавъ ся имъ несправедливымъ.

— Павлуню! А ты не напшешъ до Говилова, що я йду до арешту? — говоривъ солоденько Куба до хорого Павла.

— Хоть бымъ и хотѣвъ написати, то, Бѣгъ-ме не

можу. Тажъ видите, що права рука спухла менѣ по локоть, якъ колода.

— Не пиши, Павлуню, не пиши! Я тебе скривдивъ, але нехотячи, Богъ-ме не хотячи. Ты добрый хлопець — не будешъ мститвъ ся? Правда?

Втиравъ сльозы и йшовъ до Павла, щобы его поцѣлувати. Павло вѣдвернувъ голову. ему здавало ся, що Куба розогнавъ ся, абы его вкусити. Куба легко зачервонѣвъ ся.

На другій день бувъ въ Риджайнѣ.

До арешту не поїшовъ? — выкрутивъ ся. Пожалували его „камрата“ и якъ стали то хитроцами то погрозами підходить побитого парубѣку, такъ той змякъ и давъ ся намовити до згоды. Заплативъ Куба 10 долларѣвъ, наѣвъ ся досить страху, а потѣмъ порядно впивъ ся и заледви дотягнувъ ся до Пайлотъ Бюгъ.

Вѣдъ того часу боявъ ся брати ся до бійки. За те пакостивъ ще бѣльше.

Вылѣзе на лѣжку, закуритъ собѣ люльку и, нѣбы не хотячи, плюе на Павла.

Просить ся Павло:

— Кубо! дай спокѣй! Не плюй на мене. Що я тобѣ виненъ?

— А, то ты тамъ ще гниешъ? — говорить Куба и байдужно плюе на него дальше.

*

*

*

Довгї були Павловї днѣ робочї, але днѣ слабости були ще довшї.

Сѣра темрява залягала кару. Павлова гадка спала. Въ довгій днѣ передумавъ вже все, що мѳгъ. Не було вже що думати бѳльше. Лежавъ теперъ и бездушнѳ дививъ ся на шпару въ стѣнѣ кары. Сею шпарою пхало ся свѣтло, роздрѳбнѳвало ся на тонкѣ стрѣлы и вбивало ними чорну пѳтьму. Комарѣ кусали Павла немилосердно и весело брѣнѣли, наче-бъ глумили ся зъ его безсильности. На дворѣ стиставъ вѣтеръ и злѳсно потрясавъ дверми кары. Очевидно зберало ся на бурю.

Дверѣ кары застукотѣли, вѳдсунули ся и до кары влѣзъ boss. Подививъ ся на лежачого Павла, скрививъ уста и байдужно спитавъ:

— What is the matter with you?

Павло, хотъ не розумѣвъ „баранячѳ“ мовы, то догадавъ ся, о що ходять, и показавъ опухлу руку.

Boss и не глянувъ на ню, але ставъ сердито щѳсь говорити и показувати рукою на схѳдъ. Повтарявъ кѳлька разѳвъ „God damn“ и „Winnipeg“. Павло розумѣвъ, що „басъ“ вѳдправляє его до Виннѳпегу. Не мавъ що вѳдповѣдати. Бувъ вже приготованый на те.

Boss вѣйшовъ.

Павло лежавъ хвильку спокѳйно. Великѣй жаль стиснувъ его за сердце. Якъ на долони бачивъ змарноване свое молоде жите. И не бачивъ жадного вѣходу передъ собою.

— Зъ кары не вступлю ся, хѣба мя вынесутъ. А вынесутъ, то я положу ся на земли передъ карою и звѳдтамъ нѣхто вже мене не рушить. Я не можу йти.

И зрештою по що йти? Вмерти тутъ мушу; чи тутъ, чи двѣ милѣ дальше. А таки лѣпше тутъ.

— Залѣзу въ траву, щобы менѣ нѣхто не пере-скаджавъ и тамъ може поволеньки смерть мене воз-ме. Щобы тѣлько якъ найскорше!

— И кому яка користь зъ мого житя або зъ моеи смерти?

Майже несвѣдомо оперъ ся на лѣкоть, пѣднѣсь ся трохи и подививъ ся пѣдъ „ковтъ“, що заступавъ ему подушку. Свого часу поклавъ бувъ тамъ томъ Шевченковыхъ поезій. Хотѣвъ теперъ у нихъ шукати за-бутя-потѣхи. Книжки не було. Здавувавъ ся. Значить, хтось взявъ. Гѣрко усмѣхнувъ ся и впавъ назадъ.

Розгорячкований — ставъ маячити.

На дворѣ гудѣло и шумѣло. О стѣны кары ставъ бити густый дощъ. Сумракъ въ карѣ збѣльшавъ ся чимразъ бѣльше.

Вечорѣло.

Прийшли робѣтники вѣдъ работы. Змоклѣ, оболоченѣ, сердитѣ.

— Працюй, гаруй день въ день, ажъ очи выла-зять, въ недѣленьку святу спокою нема, а вѣнъ каже ще и въ дощъ робити. А бодай бы васъ Панъ Бѣгъ скаравъ, що такъ неволите людей! —

— Якъ бымъ въ Галіціи въ дворѣ служивъ, то бымъ такъ не бѣдувавъ, якъ тутъ, — бѣдкавъ Яструб-чакъ.

— Запхали насъ въ пуцу, де нема нѣ церкви нѣ

ксьондза и гинь, християньска душе, — медитувавъ Голубецъ.

— И де мы теперь пообсупуемо ся.

— Ой пойдемо до Канады,

Будемо панами.

Ой заплачуть глещавецкй

Дѣвчата за нами.

— Отосьмо, Богъ-ме, паны! Робимо, якъ мулы, жиемо, якъ псы. Комарѣ насъ ѣдятъ, якъ стерво. Сорочки нема кому выпрати....

Кричали и гаркотѣли, якъ жида.

А Павло лежавъ и маячивъ въ горячцѣ.

— Г-мъ, хто взявъ.... менѣ книжку зъ-подоу головы? — Грубу.... синю....

Якось вчувъ се Куба. Звернувъ ся до своего лѣжка.

— Тую?

Подоу въ гору „Кобзаря“. Павло дививъ ся десь въ стелю.

— Я хотѣвъ навчити ся якои спѣванки, але то певно самй радикальскй, - говоривъ немоеъ оправдуючи-сь Куба и шпурнувъ книжкою въ Павловъ куть.

— Черезъ такихъ, якъ ты, мы зъ Галиціи мусѣли втѣкати, а теперь такъ бѣдуемо, — додавъ.

— Але то, знаете, дивно, що „басъ“ его до теперь ще не нагнавъ, — пригадувавъ голосно Яструбчакъ.

— Що, нагнавъ? — кинувъ ся Павло, якъ громомъ раженый. — Нѣ, не нагнавъ; я самъ пойдю.

Горячково по́днѣсь ся и, якъ тѣнь, ставъ тихо сунути ся до дверей. Щось и страшне и дивне було въ его ходѣ.

— Ты де идешь?

— На хвильку, на двѳръ.

Вже бувъ за дверми. На двѳръ сѣкла густа мрака. Павло бувъ босый и несягнений. Але не зважавъ на те и пустивь ся вѳдходити вѳдъ каръ. Трава обросила его по поясъ. Тонка сорочка прилипла до тѣла. А вѳнь йшовъ все дальше и дальше. Трясь ся зъ великого холоду, але не стававъ. Взяла ся десь у нѣмъ незвычайна сила.

На двѳръ ставало темно.

Вѳдъ каръ дали ся чути звуки пѣснѣ. Були сумнй и плакучѣй, якъ сумна и плакуча була природа того вечера.

— Отсе моя похоронна пѣсня, — подумавъ Павло. Оглянувъ ся, чи нѣхто его не бачить, а опѳсля станувъ и ставъ надслухувати.

— Галичино дорогая, мѳй родимый краю!

Черезъ жидѳвъ, черезъ панѳвъ тебе покидаю.

Черезъ жидѳвъ, черезъ панѳвъ, черезъ адвокатѳвъ
Мусить Русинъ утѣкати зъ рѳдненькои хаты.

Пишуть паны изъ Гамбурка: „Гей, слушайте люде!

„Ой идѣть, люде, до Канады, тамъ Вамъ лѣпше буде!“

— Ой лѣпше, то-то лѣпше! — засмѣявъ ся про-
нѣчно Павло и ставъ йти дальше. Плачлива мелѳдѳя
чимразъ бѳльше глѣхла, а наконецъ зовсѣмъ занѣмѣла.

Липень вѣтеръ вивъ дужше, и дощъ, що змѡгъ ся на-ново, бивъ зболѣли Павлови плечѣ. Кары мусѣли бути вже десь далеко. Павло самъ собѣ дивувавъ ся, що може ще йти. Незадовго побачивъ передъ собою невысокій насыпъ головного шляху Canadian Pacific Railway.

— Слава-жь Тобѣ, Боже! Тутъ вже все закѡнчить ся. Положу ся на шины и тренъ мене переѣде тай буду мавъ на вѣки вѣчній спокѡй зъ тимъ нѣкчемнымъ житемъ.

Выдрапавъ ся на пѣсковый насыпъ и сейчасъ кинувъ ся на-попорекъ шинъ. Вѡддыхавъ тяжко. Голова тяжѣла. Почувъ соннѡсть.

— А може.... може ще не часъ?.....

Хотѣвъ порушити ся, але втративъ притомнѡсть.

— — — — —
Коли Павло довго не вертавъ до кары, выйшовъ Семко Дутчакъ на двѡръ, щобъ за нимъ подивити ся. Нѣгде не було нѣчо видно.

— Павле! Павлуню! — кликавъ его и обѡйшовъ кары довкола. Павла не було. Занепокоеный вернувъ до кары и сказавъ, що по Павлови и слѣдъ пропавъ. Куба засмѣявъ ся.

— Вѡнъ хоче насъ пострашити. Якъ змерзне, то прийде. Не бѡйте ся.

Але Павло не прийшовъ.

На другій день довѣдали ся нашй робѣтшкы, що Павла розтяла въ ночи желѣзниця на три части. Ъхали рано „секшенмены“ до роботы и нашли на дорожѣ страшно понѣвеченого трупа молодого парубка. Бувъ незагорнений и босый. И черезъ те его пѣзнали.

Caspar, Cal. вересень 1903.

Мирославъ Стечишинъ.

Звѣдки бере земля тепло?

Земля має вправдѣ въ своимъ нутрѣ велику скѣлькѣсть тепла, однакъ на поверхни землѣ користаемо зъ нього мало. Воно выдобуваець ся зъ нутра дуже повольно и въ малѣй скѣльчости. А прецѣнь тепло е першимъ услѣвомъ всякого житя на земли чи то звѣрячого чи то ростинного. Безъ тепла примѣромъ не малибъ мы анѣ воды анѣ дощу; всѣо булобъ величною кригою леду. Слабымъ образомъ того стану, якій бы запанувавъ на всѣй землѣ, еслибъ не було великого огнища, зъ якого пливе тепло та жите — се е сонця — е подбѣгнувои околицѣ. Тамъ люте вѣчна зима, нема тамъ майже нѣякои ростины, а зѣ звѣрять живе тамъ хиба: бѣлый медвѣдь та рень.

Якъ же та благодать — то тепло сонця дѣстае ся на землю та якъ воно роздѣляець ся на рѣжній околицѣ? На се вѣдповѣдь — черезъ промѣнноване. Знаемо, що сонце е дуже горяче та на мѣліоны миль вѣддалене вѣдъ землѣ. Мѣжь землею а сонцемъ е порожняча, въ якѣй нема навѣтъ воздуха. То, що мы называемо атмосферою, кѣнчить ся вже въ малѣмъ вѣд-

даленю вѣдъ землѣ, бо звыжь 10 миль надъ поверхнею землѣ починаеть ся вже порожнеча.

Якъ тепло сонця доходить до землѣ, се можемо собѣ въ приближеню ось такъ з'образити: Коли станемо коло горячої печѣ або зближимо ся до розогрѣтого желѣзка, котрымъ прасуеть ся бѣле, або якъ станемо въ горяче полудне при вѣкнѣ, черезъ котре падутъ лучѣ сонця до кѣмнаты, то дѣзнаемо чутя тепла — тепло промѣнное на насъ. Однакъ выстарчить заслонитись долонею або аркушомъ паперу, щобы то промѣнноване повздержати. Колижь ту заслону усунемо, тосаме наступить. Той спосѣбъ вымѣны тепла называемо промѣннованемъ, себто выражаемо тимъ словомъ, що тепло розходить ся по простыхъ лініяхъ — лучахъ.

Тепло розходить ся въ лучахъ (промѣнное) найсвобѣднѣйше въ порожномъ просторѣ, то е въ такѣмъ, въ котромъ нема навѣтъ воздуха. А такій саме простѣръ находить ся мѣжь землею а сонцемъ; тепло отжежь сонця доходить ажъ до границѣ земської атмосферы безъ найменшої перешкоды и безъ ослабленя. Однакъ и деякі тѣла не спиняють тепла въ його дорожѣ; такъ пр. сухій воздухъ проускае лучѣ тепла майже такъ свѣбѣдно, якъ порожнеча. Сонце грѣе черезъ шклянній шибы до кѣмнаты такъ добре якъ и черезъ отворене вѣкно. Але е й такій тѣла, котрі цѣлкомъ повздержують бѣгъ лучѣвъ тепла. Такъ пр. черезъ желѣзну бляху тепло не переходить. Въ першій хвили здавалобъ ся, що воно такъ не е, божь прецѣнъ

дверцѣ въ печи, зробленій зъ желѣза, сильно промѣняють тепло. Так! але вони высылають въ лучахъ свое тепло, бо є горячій, а вздержують непосредно промѣньоване розжареного вугля зъ печи. А дверцѣ желѣзній саме для того є горячій, що вони належать до тихъ тѣлъ, котрї повздержують (поглощують) тепло и тому огрѣвають ся самї. Сухїй воздухъ, котрый свободно перепускає тепло лучисте, тимъ тепломъ цѣлкомъ не огрѣвается.

Тимъ то примѣромъ выясняемо, що у насъ зима буває деколи довга и маємо морозы еще при кѣнци марця. Сонце зачеркує вже досить великій лукъ на небозводѣ и добре пригрѣває мимо кѣлькохъ степенѣвъ морозу въ воздухѣ. На сонци замерзаєть ся земля дуже скоро, а въ тѣни творить ся лѣдь. Лишь сухїй воздухъ перепускає цѣлкомъ свободно тепло лучисте а самъ не огрѣвается ся при томъ. Вогкій воздухъ перепускає тепло далеко гѣрше, але за те самъ огрѣвается ся пѣдь впливомъ поглощеного тепла.

Коли зберемо коротко повыше сказане, то доходимо до такого высновку: тепло сонѣшне розходить ся въ простыхъ лїнїяхъ-лучахъ; є тѣла якъ пр. сухїй воздухъ, що перепускають то тепло свободно, а другї якъ пр. желѣзо або вогкій воздухъ поглощаютъ частину зъ того тепла.

Сонце высылає тепло рѣжного рода. Шкло пр. зъ тихъ складникѣвъ сонѣшного тепла задержує лучѣ, котрї называемо темными, а перепускає лучѣ свѣтячї. Те свѣйство шкла выкористовують огородники и го-

сподарѣ, що управляють тютюнѣмъ, закладаючи инспекты (подрѣ), въ котрыхъ плекають ростины чутливѣйшія на студнѣ. Лучѣ сонця переходять черезъ шклянный шибы и огрѣвають землю; але лучѣ, якы высылає зновѣ огрѣта земля не можуть втечи зъ инспекту, бо шкло не пропускає темныхъ лучѣвъ. Такъ отже тепло сонѣшне огрѣває предметы на земли та саму землю. Предметы однакъ не задержують въ собѣ того тепла разѣ на все. Противно вони тратять його або — якъ мы говоримо — остуджують ся. Рѣжнѣ тѣла заховують ся пѣдъ тмѣмъ зглядомъ рѣжно; одні пвидко огрѣвають ся але и скоро остуджують ся, другі противно.

Те саме дѣеть ся и зъ землею. И земля то огрѣвается ся то остуджуеть ся. Одна пѣвкуля землѣ е все пѣдъ впливомъ дѣланя сонѣшныхъ лучѣвъ, а друга знаходить ся въ тѣни. Перша огрѣвается ся вѣдъ лучѣвъ сонѣшныхъ, друга вѣдвернена вѣдъ сонця, высылає власне тепло на внѣ и остуджуеть ся. Въ мѣру того, якъ земля обертаеть ся около своей оси, що разѣ то нові части ея поворачнѣ вступаютъ въ лучѣ сонця, а въ иньшихъ знова панує нѣчь. Въ день отжежь земля огрѣвается ся, а въ ночи стигне, высылаючи власне тепло въ окруженѣ. Земля промѣнное виравдѣ и въ день свое тепло, але та страта тепла е меньша вѣдъ тепла, якого ея достарчає сонце. Длѣтого якразъ температура росте, вѣдъ всходу сонця почавши, ажъ до 2-гои або 3-тои години зъ полудня, а надъ вечѣръ знова малѣе; черезъ цѣлу нѣчь земля наглядно стигне ажъ до сходу сонця. Пѣдѣбно на веснѣ и въ лѣтѣ,

коли сонце зачеркуе великій лукъ на небозводѣ, въ наслѣдокъ чого дни суть довгій, зискъ тепла въ день перевышае страту нѣчну и температура росте.

Сли сонце зачеркуе меньшій лукъ — якъ то бувае въ осени та въ зимѣ — то огрѣвае далеко слабше нѣжъ тодѣ, коли стоить високо. Въ першомъ случаю, т. е. коли сонце вносить ся не високо понадъ поземъ, лучѣ його падаютъ на землю скѣсно, роздѣлюють ся на великій простѣръ и вѣдбувають довгу дорогу середъ атмосферы а особливо середъ ея низшихъ и вогкихъ верстовъ, котрѣ задержують значну часть тепла. Проте не дивно, що въ зимѣ маемо такъ низьку температуру. Въ околицяхъ зворотниковыхъ т. е. недалеко вѣдъ рѣвника землѣ, сонце стоить всегда дуже високо а деколи свѣтитъ навѣтъ впрѣсть надъ головами. Середъ такихъ условинъ дѣлане сонця е найзначнѣйше, а вѣ наслѣдокъ того, околицѣ тѣ е найтеплѣйшѣ на земли. Нема тамъ тяжкои зимы зъ морозами та снѣгамп, ростины розвивають ся цѣлый рѣкъ, а буйнѣйшой краины понадъ тѣ стороны нема въ жаднѣй иньшѣй части землѣ.

Зъ „Поступу“.

Н. Д.

